

Spis treści

Wstęp	9
I. STAWIAJĄC PYTANIA	11
1. Czym jest filozofia?	13
1.1 Pojęcie filozofii	13
1.2. Filozofia a światopogląd	14
1.3. Filozofia a ideologia	15
1.4. Specyfika tekstu filozoficznego	16
2. Znaczenie filozofii w kulturze	19
2.1. Stosunek filozofii do religii	20
2.2. Stosunek filozofii do nauki	21
2.3. Stosunek filozofii do sztuki	22
3. Dyscypliny filozoficzne	25
4. Podstawowe problemy i pojęcia filozofii	29
4.1. Ontologia (metafizyka)	29
4.2. Epistemologia	34
4.3. Koncepcje prawdy	36
4.4. Aksjologia	39
4.5. Etyka	41
4.6. Estetyka	51
4.7. Antropologia	53
4.8. Filozofia społeczna i polityczna	55
5. Filozofia i czas	61
5.1. Narodziny filozofii	61
5.2. Przejście od kultury mitu do kultury logosu	61
5.3. Filozofia starożytnej Grecji	62
5.4. Filozofia średniowiecza	65
5.5. Filozofia nowożytna	66
5.6. Filozofia w XIX wieku	68
5.7. Filozofia współczesna	69
Tabele	70
Filozofia starożytna i hellenistyczna	70
Filozofia średniowieczna	70
Filozofia nowożytna	71
Filozofia w XIX wieku	71
Filozofia współczesna	72
II. SZUKAJĄC ODPOWIEDZI	73
1. Sokrates – pierwszy filozof-etyk	75
1.1. Przedmiot i zadanie filozofii Sokratesa	75
1.2. Etyka sokratejska	76
1.3. Metoda dialektyczna	77
1.4. Głos wewnętrzny – daimonion	77
1.5. Znaczenie filozofii Sokratesa	78

2. Idealizm Platona jako system filozoficzny	81
2.1. System filozoficzny Platona	81
2.2. Teoria idei	81
2.3. Powstanie świata	82
2.4. Platońska teoria poznania	82
2.5. Etyka i nauka o miłości	83
2.6. Państwo idealne	84
2.7. Istota i znaczenie platonizmu	85
3. Arystoteles i początki analitycznego myślenia	91
3.1. Arystoteles i ówczesna nauka	91
3.2. Fizyka	92
3.3. Metafizyka	92
3.4. Koncepcja Pierwszego Nieporuszonego Poruszyciela	94
3.5. Etyka	95
3.6. Polityka	96
3.7. Znaczenie filozofii Arystotelesa	96
4. Filozofia hellenistyczna i poszukiwanie szczęścia	102
4.1. Stoicy	102
4.2. Epikurejczycy	103
4.3. Sceptycy	106
4.4. Znaczenie filozofii hellenistycznej	108
5. Święty Augustyn – przedstawiciel patrystyki	112
5.1. Teoria poznania	112
5.2. Filozofia teocentryczna	113
5.3. Etyka augustiańska: „Kochaj i rób, co chcesz”	114
5.4. Historiozofia: <i>Civitas Dei, Civitas terrena</i>	115
5.5. Znaczenie myśli świętego Augustyna	115
6. Święty Anzelm i ontologiczny dowód na istnienie Boga	117
6.1. Relacja między wiarą a rozumem	117
6.2. Ontologiczny dowód na istnienie Boga	117
6.3. Krytyka dowodu ontologicznego	118
6.4. Istota i znaczenie filozofii świętego Anzelma	118
7. Święty Tomasz z Akwinu – filozof scholastyczny	121
7.1. Rozum i wiara	121
7.2. Metafizyka	121
7.3. Właściwości Boga i świata	122
7.4. Przymioty Boga	122
7.5. Stosunek Boga do świata	123
7.6. Drogi rozumowego poznania Boga	123
7.7. Znaczenie myśli świętego Tomasza	124
8. Kartezjusz: „Myślę, więc jestem”	128
8.1. Nowa metoda	128
8.2. Dowód na istnienie Boga i świata materialnego	129
8.3. Dualizm duszy i ciała	129
8.4. Substancja myśląca	131
8.5. Wpływ Kartezjusza na oświeceniową myśl filozoficzną	131
9. Filozofia człowieka Blaise’a Pascala	134
9.1. Racjonalizm i sceptycyzm	134
9.2. Człowiek	135

9.3. Bóg	136
9.4. Dwie nieskończoności	137
9.5. Wpływ i znaczenie myśli Pascala	137
10. Baruch Spinoza – „Bóg czyli natura”	140
10.1. Świat jako jedność	140
10.2. Budowanie wiedzy o świecie	141
10.3. Człowiek – jedność paralelna	142
10.4. Etyka naturalistyczna	142
10.5. „Reguły natury”	143
10.6. Znaczenie myśli Spinozy	144
11. Filozofia Johna Locke’a	149
11.1. Empiryzm John’a Locke’a	149
11.2. Ludzki umysł to naczynie na idee	150
11.3. Krytyka idei substancji	150
11.4. Traktat o tolerancji	151
11.5. Znaczenie myśli Locke’a	151
12. Immaterializm Georga Berkeleya	153
12.1. Skrajny sensualizm	153
12.2. Immaterializm	153
12.3. Spirytualizm	154
12.4. Wpływ i znaczenie filozofii Berkeleya	154
13. Empiryzm Davida Hume’a	157
13.1. Doświadczenie jako źródło wiedzy	157
13.2. Krytyka związku przyczynowo-skutkowego	158
13.3. Uczucie i rozum w postępowaniu etycznym	160
13.4. Znaczenie filozofii Hume’a	161
14. Filozofia polityczna Woltera	163
14.1. Wolter wolnomyśliciel	163
14.2. „Gdyby Bóg nie istniał, trzeba by go wynaleźć”	164
14.3. Rozum i natura jako ostateczne instancje	165
14.4. Znaczenie myśli Woltera	166
15. Teoria umowy społecznej Jana Jakuba Rousseau	168
15.1. Emil – przejście od dzieciństwa do dorosłości	168
15.2. Dobry dzikus	169
15.3. Umowa społeczna	170
15.4. Powrót do natury	170
15.5. Znaczenie myśli Rousseau	171
16. Racjonalizm monistyczno-metafizyczny Gottfrieda Wilhelma Leibniza	174
16.1. Monadologia	174
16.2. Teodycea	175
16.3. Etyka	176
16.4. Logika	176
16.5. Znaczenie myśli Leibniza	177
17. Filozofia krytyczna Immanuela Kanta	179
17.1. Krytyka czystego rozumu – czyli co mogą wiedzieć?	179
17.2. Krytyka praktycznego rozumu – co powinienem czynić?	183
17.3. Krytyka władzy sądenia – czego mogę się spodziewać?	184
17.4. Znaczenie myśli Kanta	185

18. Idealizm obiektywny Georga Wilhelma Friedricha Hegla	189
18.1. Idealizm obiektywny	190
18.2. Rola samoświadomości i alienacji	191
18.3. Sztuka, religia i filozofia	192
18.4. Państwo – urzeczywistnienie wolności	193
18.5. Znaczenie systemu filozoficznego Hegla	194
19. Pesymistyczna filozofia Artura Schopenhauera	196
19.1. Woluntarystyczna teoria poznania	196
19.2. Irracjonalizm metafizyczny	197
19.3. Etyka	197
19.4. Znaczenie myśli Schopenhauera	198
20. Utylitaryzm Johna Stuarta Milla	200
20.1. Empiryczne doznanie świata	200
20.2. Na ścieżce indukcji	201
20.3. Utylitaryzm, czyli etyka jako sztuka	201
20.4. Znaczenie myśli Milla	202
21. Filozofia egzystencji Sørensa Kierkegaarda	205
21.1. Filozofia egzystencji	205
21.2. Stadia rozwoju egzystencjalnego	206
21.3. Typy religijności	207
21.4. Krytyka cywilizacji	207
21.5. Wyptyw i znaczenie filozofii Kierkegaarda	208
22. Materializm historyczny Karola Marksa	210
22.1. Dialektyka Marksa jako narzędzie poznania i analizy rzeczywistości	210
22.2. Materializm dialektyczny	211
22.3. Człowieka konkretnego uwikłanie w dzieje	211
22.4. Teoria klas społecznych	212
22.5. Alienacja pracy i autoalienacja	213
22.6. Znaczenie filozofii Marksa	214
23. Filozofia życia Fryderyka Nietzschego	217
23.1. Charakter twórczości Nietzschego	217
23.2. Krytyka moralności	218
23.3. Śmierć Boga	219
23.4. Moralność panów i niewolników	219
23.5. Nadczłowiek i wola mocy	220
23.6. Idea wiecznego powrotu	220
23.7. Filozofia Nietzschego – znaczenie i kontrowersje	221
24. Fenomenologia Edmunda Husserla	227
24.1. Filozofia jako nauka ścisła	227
24.2. Przedmiot fenomenologii	228
24.3. Redukcja fenomenologiczna	229
24.4. Intencjonalność świadomości	231
24.5. Ja transcendentalne	232
24.6. Znaczenie metody Husserla	233
III. W OBRONIE STANOWISKA	235
1. Kwestia języka nauki w filozofii analitycznej	237
1.1. Inspiracje neopozytywistyczne	237

1.2. Granice języka jako granice świata	240
1.3. Filozofia jako gramatyka	241
2. Filozofia nauki	245
2.1. Od pozytywizmu logicznego do logicznego empiryzmu	246
2.2. Falsyfikacjonizm Karla Poppera	247
2.3. Paradygmat naukowy	248
3. Fenomenologia	252
3.1. Szkoła fenomenologiczna	253
3.2. Poglądy Edyty Stein	253
3.3. Roman Ingarden – polski fenomenolog	255
4. Hermeneutyka	260
4.1. Hermeneutyka jako filozofia	260
4.2. Koło hermeneutyczne	261
4.3. Rozumienie i odpowiedzialność	262
4.4. Problem człowieka w hermeneutyce	263
5. Egzystencjalizm	267
5.1. Podstawowe pytania	268
5.2. Istnienie ludzkie	269
6. Personalizm	275
6.1. Człowiek w ujęciu personalistów	275
6.2. Kondycja człowieka	276
7. Filozofia dialogu	280
7.1. Filozofia jako dialog	280
7.2. Osoby dialogu	281
7.3. Spotkanie z Innym	282
7.4. Bóg	283
7.5. Józef Tischner i jego filozofia dialogu	284
8. Współczesna filozofia polityczna i społeczna	289
IV. NARZĘDZIA I METODY	297
1. Myśl i język	299
1.1. Znaki	299
1.2. Język	300
1.3. Nazwy	300
1.4. Podział nazw	301
1.5. Definicje	302
1.6. Podział logiczny	304
1.7. Błędy definicji	304
2. Elementy logiki formalnej	307
2.1. Rachunek zdań	307
2.2. Sylogizm i rodzaje rozumowań	308
2.3. Metoda macrycowa (zerojedynkowa)	309
3. Retoryka	313
3.1. Cele oratora	314
3.2. Przygotowanie mowy	315
3.3. Erystyka i chwyt erystyczne	317
3.4. Dyskusja filozoficzna	318

Słowniczek	321
Bibliografia	335
Indeks osobowy	339
Indeks rzeczowy	341

Objaśnienia piktogramów

definicja

pytania i polecenia

tekst źródłowy